

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**PROCEEDINGS
of the XIX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**2024
Астана**

УДК 001

ББК 72

G99

«GYLYM JÁNE BILIM – 2024» студенттер мен жас ғалымдардың XIX Халықаралық ғылыми конференциясы = XIX Международная научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE BILIM – 2024» = The XIX International Scientific Conference for students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2024». – Астана: – 7478 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-7697-07-5

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001

ББК 72

G99

ISBN 978-601-7697-07-5

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2024**

29 пайызына тең. Осы тұрғыда Тәжікстан елі көш бастаса, Қырғызстандағы көрсеткіш баяулай түскен. БҰҰ соңғы мәліметтеріне сүйенсек, Өзбекстанның халық саны 2050 жылы 40,9 миллионның шамасында болады екен. Осылайша өзбекстандықтар Орталық Азиядағы 5 мемлекетте өмір сүретін халықтың 43,3%-ын құрайды. Ал Қазақстанның бүгінгі демографиялық ахуалын сараптаған мамандар аталмыш кезеңде халықтың жалпы саны – 22,9 миллионның шамасында болатындығын болжап отыр.

Сонымен қатар аталмыш мәлімдемеде ХХІ ғасырдың екінші жартысында Өзбекстандағы демографиялық өсімнің тоқтайтындығы айтылған. Ал Қазақстан халқының жалпы өсімі төмендегенімен, 2100 жылға қарай 25 миллионнан асатындығы болжанған. Қорыта келгенде, БҰҰ болжамдары Қазақстанның халық саны бойынша Өзбекстанды жақын арада басып оза алмайтындығын көрсетіп отыр.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Гумбольдт А. Центральная Азия.- Москва, 1915, 611 с.
2. Есіркепов С. Орталық Азия және Қытай: заманауи геосаясат пен стратегиялық мүмкіндіктер.- Астана, 2012, 238 с.
3. Тоқаев Қ. Назарбаев дипломатиясы.-Оңтүстік Қазақстан, 2010, 97 с.

ӘОЖ 32.327.7

ШЫҰ АЯСЫНДАҒЫ ҚХР-НЫҢ МӘДЕНИ ДИПЛОМАТИЯСЫ

Аққасен Назгүл Нұрланқызы

akkasennaz@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ,

Халықаралық қатынастар факультетінің магистранты, Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – П. Қилыбаева

Аңдатпа. Бұл мақала Шанхай Ынтымақтастық Ұйымы (ШЫҰ) контекстіндегі Қытай мәдени дипломатиясының рөлін зерттейді. Қытайдың өз мәдениетін ілгерілету және осы халықаралық ұйым шеңберінде ықпалын нығайту үшін қолданатын стратегиялары мен тетіктерін қарастырылады. Мақалада Қытай мәдениетін насихаттау, мәдени делегациялармен алмасу, білім берудегі ынтымақтастық және бұқаралық ақпарат құралдарын пайдалану сияқты мәдени дипломатияның негізгі принциптері талданады. ШЫҰ шеңберінде өзінің мәдени дипломатиясын іске асыру процесінде Қытай тап болатын артықшылықтар мен сын-тегеуріндерге ерекше назар аударылады.

Түйін сөздер: *Қытай Халық Республикасы, Шанхай Ынтымақтастық Ұйымы, мәдени дипломатия, жұмсақ күш, геосаясат, стратегия, ықпал, ынтымақтастық.*

ШЫҰ жұмыс істей бастағаннан бері (2001 ж. маусым) Қытай үкіметі осы Ұйым шеңберіндегі мәдени ынтымақтастыққа ерекше назар аударды. ШЫҰ – ға мүше мемлекеттер басшыларының 2020 жылғы қарашадағы саммитінде ҚХР Төрағасы Си Цзиньпин «Шанхай рухын» дамытудың маңыздылығын атап өтіп, «төрт қоғамдастық», оның ішінде «мәдени-гуманитарлық» құру бастамасын көтерді. Қытай көшбасшысының бағалауы бойынша өркениеттер жақсы мен жаманға бөлінбейді, бірақ әртүрлілігімен ерекшеленеді. ҚХР «адамзаттың біртұтас тағдыры қауымдастығы» теориясын байытатын, мәдениеттің алуан түрлілігін сақтау, аймақтағы бейбітшілік пен тұрақтылықты нығайту үшін халықтарды жақындастыру мақсатында мәдени-гуманитарлық алмасуларға жәрдемдесу қажет [1]. ШЫҰ құру

туралы декларацияда және ШЫҰ Хартиясында мәдени ынтымақтастық Ұйымды дамытудың маңызды бағыты ретінде көрсетілген.

Мәдениет терроризм, ксенофобия және экстремизм сияқты қауіптерге қарсы тұрады. Мәдениет саласындағы халықаралық өзара іс-қимыл осы проблемаларды бейбіт жолмен шешудің тиімді тетіктерін қалыптастырады [2].

ШЫҰ жұмыс істеген алғашқы күндерден бастап ҚХР басшылығы мен дипломатиясы осы ұйымдағы мәдени ынтымақтастық теориясы мен практикасына елеулі үлес қосып келеді. Шанхайдағы ШЫҰ саммитінде (2001 ж. маусым) ҚХР ұйым шеңберінде мәдениет министрлерінің кездесу тетігін құру туралы бастама көтерді [3]. Қытай Мәдениет министрі Сонг Цзячжэн сол кезде мәдени ынтымақтастықты дамыту бойынша нақты ұсыныстар жасады: мәдениеттің алуан түрлілігін құрметтеу негізінде тең мәдени алмасулар жүргізу; консультациялар тетігін құру; әртүрлі бағыттардағы мәдени ынтымақтастықты дамыту; мәдениет пен діннің туы астында терроризмді, ксенофобияны және экстремизмді насихаттайтын кез келген әрекетке қарсы тұру және жолын кесу [4, 130 б.].

Астанада өткен ШЫҰ саммитінде (2005 ж. шілде) ҚХР Төрағасы Ху Цзиньтао ұйым қызметінің үш негізгі бағытын, оның ішінде мәдени-гуманитарлық саладағы ынтымақтастықты ұсынды [5]. Сол жылы Қазақстан астанасында 2005-2006 жылдарға арналған көпжақты мәдени ынтымақтастықтың бірінші жоспарына қол қойған Мәдениет министрлерінің екінші кездесуі өтті.; екі жақты және көпжақты деңгейде кино, теледидар, радио және баспа саласындағы өзара іс-қимыл; мәдени алмасуларды ұйымдастыру [4, 132 б.]. 2004 жылы маусымда Ташкентте ШЫҰ – ға қатысушы елдердің 50 өнер қайраткерлерінен тұратын қытай делегациясының қатысуымен бірлескен мәдени кеш өтті [6, 356 б.]. ҚХР әртістері ШЫҰ-ның алғашқы өнер фестиваліне де қатысты (2005 ж.шілде, Астана). Олардың сөзін Ху Цзиньтао мен Тан Цзясуань Мемлекеттік кеңесінің мүшесі жоғары бағалады, олар делегаттарды «мәдениет елшілері» деп атады [7, 266-бет].

Осылайша, 2001-2006 жж ШЫҰ шеңберіндегі мәдени өзара іс-қимылдың бірінші кезеңі ретінде қарастыруға болады, бұл ретте Қытай өзін көпжақты мәдени ынтымақтастықтың институционалдық құрылымын әзірлеудің белсенді қатысушысы ретінде көрсетті.

Ресейлік сарапшы А. В. Кутерева 2006-2010 жылдарға арналған қытай мәдениетін дамытудың осы кезеңдегі «жұмсақ күш» стратегиясы «ШЫҰ-ның үйлесімді аймағын» құру мақсатында мәдени ынтымақтастықты нығайту арқылы ұйым мүшелерінің өзара сенімін нығайту деп санайды [8].

2007 жылдың тамызында ШЫҰ-ға мүше мемлекеттердің үкіметтері арасында оның құқықтық негізін қалаған мәдениет саласындағы ынтымақтастық туралы келісімге қол қойылды. Негізгі бағыттардың ішінде музыкалық, театрлық, бейнелеу өнері, кинематография бөлінді, мұрағат, кітапхана және мұражай дело, мәдени мұра объектілерін қорғау, халық қолөнері, сәндік-қолданбалы және цирк өнері [9, 199 б.].

ШЫҰ-ның көпжақты мәдени ынтымақтастық жоспарына сәйкес қытай өнер фестивальдері, кинофестивальдер мен көрмелер сияқты іс-шараларға белсенді қатысады. Мысалы, 2007 жылдың қыркүйегінде Қытайдың балалар орталығының тобы «Самарқанд Шығыс әуені» халықаралық музыкалық фестиваліне қатысу үшін Өзбекстанға барды, ал әйгілі қытайлық вокал профессоры Джин Телин қазылар алқасының төрағасы ретінде шақырылды. Сол жылы Қытайдың мемлекеттік радио, кино және теледидар басқармасы Ыстықкөл көліндегі (Қырғызстан) Халықаралық кинофестивальге қатысу үшін делегация жіберді [10].

Душанбедегі ШЫҰ саммитінде (2014 ж. қыркүйек) Си Цзиньпин ұйымға қатысушыларды «Жібек жолының экономикалық белдеуін» салуға белсенді қатысуға шақырып, «адамдардың рухани байланыстарын нығайтатын» мәдени алмасудың маңыздылығын атап өтті. Алдағы үш жыл ішінде талантты жастарды мәдениет саласында жұмыс істеуге дайындау үшін екі мың орын беруге дайын екендігі жарияланды [11].

ҚХР Төрағасы Си Цзиньпин Ресейге сапары кезінде (2015 ж.) Президент В. Путинмен бірге 2016 және 2017 жж. Қытай-Ресей Медиа-жылдары деп жариялады [12]. 2015 жылдың қыркүйегінде «Жэньминь жибао» газетінің редакциясы мен қазақстандық 100 ақпараттық агенттік жаңалықтарды жариялау, ресурстармен алмасу, бірлескен сұхбат және кадрлық алмасу саласындағы ынтымақтастық туралы Меморандумға қол қойды [13]. 2016 жылы Астанада қытайлық «The New Silk Road Review» журналының тұсаукесері өтті. Чжоу Минвэй, ҚХР-дың шет тілдеріндегі әдебиеттерді басып шығару және тарату жөніндегі басқармасының директоры БАҚ-ты «Жібек жолының жаңа тарихын айтуға және адамдар арасындағы байланысты нығайтуға ықпал етуге» шақырды [14].

2019 жылы басталған Covid пандемиясы ШЫҰ аясындағы мәдени ынтымақтастықты шектеді, алайда Интернет технологиялары арқылы ол онлайн режиміне өтті. 2020 жылдың мамыр айында Ташкентте «түрлі-түсті Әлем» балалар онлайн кескіндеме көрмесі өтті, онда ШЫҰ елдерінің тарихы мен мәдениеті, олардың тату көршілік қатынастары туралы 100-ге жуық балалар суреттері қойылды [15].

ШЫҰ аясындағы Қытайдың Мәдени дипломатиясы қатысушы елдер арасындағы мәдени байланыстар мен ынтымақтастықты нығайтуға айтарлықтай әсер етті. Осы уақыт аралығында Қытай өзінің мәдениетін, тілі мен идеяларын ілгерілету, ШЫҰ шеңберіндегі серіктестермен өзара түсіністік пен ынтымақтастықты нығайту үшін түрлі мәдени бастамаларды белсенді қолданды. Міне, осы тұрғыда Қытайдың мәдени дипломатиясының негізгі аспектілері:

Мәдени алмасу және бағдарламалар: Қытай қатысушы елдердің мәдени жетістіктерін көрсететін көрмелер, фестивальдар, конференциялар мен форумдарды қоса алғанда, әртүрлі мәдени алмасулар ұйымдастырды. Бұл іс-шаралар ШЫҰ қатысушылары арасындағы өзара түсіністікті тереңдетуге және сенімді нығайтуға ықпал етті.

Тілдерді оқыту және мәдениеттану бағдарламалары: Қытай халықаралық студенттер мен ғалымдарға арналған Тілдерді оқыту бағдарламаларын, стипендиялық бағдарламаларды және мәдениет пен тарих саласындағы ғылыми жобаларды қаржыландырды. Бұл қытай тілі мен мәдениетінің елден тыс жерлерде таралуына ықпал етті.

Мәдени рәміздер мен сәйкестікті пайдалану: Қытай өзінің имиджін нығайту және қытай мәдениетінің назарын халықаралық аудиторияға аудару үшін әдебиет, өнер, дәстүрлі мерекелер мен фольклор сияқты мәдени рәміздерін белсенді қолданды.

Қоғамдық дипломатия және жұмсақ күш: мәдени дипломатия Қытайға өзінің имиджін жақсартуға және ШЫҰ-ға мүше басқа елдермен ұзақ мерзімді мәдени байланыс орнатуға көмектесетін қоғамдық дипломатияның құралы болды.

Әдеби және мәдени алмасулар: жазушылармен алмасу бағдарламалары, әдеби фестивальдар және қытай әдебиетінің аудармалары мәдени диалогты кеңейтуге және қатысушы елдердің мәдениеттері арасындағы өзара түсіністікті тереңдетуге ықпал етті.

Осылайша, ШЫҰ аясындағы ҚХР Мәдени дипломатиясы өңірде сенім мен ынтымақтастықты қалыптастырудың маңызды тетігін білдіреді. ШЫҰ аясындағы Қытайдың мәдени дипломатиясының осы және басқа да бастамалары халықаралық қатынастарды нығайтуға, экономикалық және саяси ынтымақтастықты ынталандыруға және экономикалық байланыстарды күшейту, сонымен қатар көпжақты және екіжақты негізде мәдени ынтымақтастықты дамытуға ықпал етті.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Қытайдың төрт қауымдастық бастамасы ШЫҰ-ның мәнін ашады /[Электрондық ресурс]. - Қол жеткізу режимі: <https://rg.ru/2020/11/13/iniciativa-chetyreh-soobshchestv-opredeliaet-napravlenie-razvitiia-shos.html> – Кіру күні: 01.04.2024.
2. Лазоркина, О. И. Беларусь Республикасының мәдениет саласындағы елшіліктері қызметінің кейбір аспектілері / О. и. Лазоркина // Қазіргі әлемдегі Беларусь: материалдар

XV Халықаралық. конф., арнау. Білімнің 95 жылдығы Беларусь. мемлекет ун-та, 27 қазан. 2016 ж. /редкол.: В. г. Шадурский [және басқалар]. - Минск: Басылым. БМУ орталығы, 2016. – 336-338 ББ

3. Цзян, және цян. Гуманитарлық ынтымақтастық және Шанхай Ынтымақтастық Ұйымы / Цзяо және ян // ІҚМ хабаршысы. – 2008. – № 1. – 13-16 ББ

4. Син, Гуанчэн. ШЫҰ зерттеуі / Гуанчэн Син, Сун Чжуанчжи. – Чанчун: басылым-Чанчун, 2007 ж. – 325 б.

5. ШЫҰ саммитінде Ху Цзиньтаоның сөзі / [Электрондық ресурс]. - Қол жеткізу режимі: https://www.fmprc.gov.cn/rus/zl/ce_ceml_chn/hcf/200306/t20030610_878912.html. Кіру күні: 01.04.2024.

6. Чжунго вэньхуа няньцзян 2005 = ҚХР мәдениеті жылнамасы 2005 / ҚХР мәдениеттері; жалпы.ред. Сун Цзячжэн. – Пекин: "Синьхуа" басылымы, 2006 ж. – 938 б.

7. Чжунго вэньхуа няньцзян 2006 = ҚХР мәдениеті туралы жылнама 2006 / М-во мәдениеті ҚХР; жалпы редакцияда. – Пекин: "Синьхуа" басылымы, 2007 ж. – 818 Б.

8. Қытайдың Орталық Азия саясаты және оның ШЫҰ шеңберіндегі жұмсақ күш стратегиясы / А. В. Кутерева // күш шифан сюэюань сюебао = Хабаршы Цилу педагогикалық университеті. – 2013. – № 6. - 46-51 б.

9. Шанхайская организация сотрудничества – 10 лет по пути безопасности и сотрудничества : основные док. ШОС / Министерство иностранных дел Респ. Казахстан ; под общ. ред. Е. Х. Казыханова. – Астана : RUAN, 2011. – 406 с.

10. Шанхай хэцзо цзучжи куанцзя нэй чжуюо дэ вэньхуа ходун = Основные культурные мероприятия в рамках ШОС / CHINA CULTURE [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://cn.cccweb.org/pubinfo/2020/04/28/200001005026002/0a6f4b61ebb246729ad3cc3b592ebf90.html#. – Дата доступа: 20.01.2021 (на кит. яз.).

11. ҚХР Төрағасы Си Цзиньпин Душанбедегі ШЫҰ саммитінде маңызды сөз сөйледі/ ҚХР СІМ [Электрондық ресурс]. Кіру режимі: https://www.mfa.gov.cn/rus/zxxx/201409/t20140915_766596.html - кіру күні: 02.04.2024

12. 2016–2017 гг. станут перекрестными годами СМИ в РФ и КНР / Российско-китайский комитет дружбы, мира и развития [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://russian-chinese.com/2015/12/23/2016-2017-gg-stanut-perekrestnymi-godami-smi-v-rf-i-knr/>. – Дата доступа: 20.01.2021

13. Жэньминь жибао шэ 33 гэ гоцзи мэйти цянйшу хэцзо лянцзе бэйвань лу = Газета Жэньминь жибао подписала меморандум о сотрудничестве с 33 международными СМИ / Жэньминь ван [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://finance.people.com.cn/n/2015/0922/c1004-27619756.html/>. – Дата доступа: 20.01.2021 (на кит. яз.).

14. Гонэй вэйи и бэнь и доюй чжун мяньсян сылу яньсянь гоцзя дэ цзачжи сылу ляован чунькань = Выпущен первый отечественный журнал «The New Silk Road Review» на нескольких языках для стран вдоль Шелкового пути / Beijing Review [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.beijingreview.com.cn/wenhua/201610/t20161025_800070152.html /. – Дата доступа: 20.01.2021 (на кит. яз.)

15. Шанхай хэцзо цзучжи чэнюаньго эртун ванлоу хуэй хуа чжань цзай ташигань шансянь = В Ташкенте открылась онлайн-выставка детской живописи стран-участниц ШОС / CHINA CULTURE [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cn.cccweb.org/portal/pubinfo/2020/06/02/200001003005/001df96d7ba34064bace46b26054c2fc.html/>. – Дата доступа: 20.01.2021 (на кит. яз.).

16. Хопкирк П. Большая Игра против России: Азиатский синдром/ Пер. с англ. И. И. Кубатько.— М.: РИПОЛ КЛАССИК, 2004. – 640 с.: ил.— (Мир тайных войн). Большая игра против России. Азиатский синдром - Хопкирк П. - 2004 (djvu.online)

17. Mackinder H. J. Democratic Ideals and Reality. N.Y. 1942.

18. Казахстан разрешил США транзит гражданских грузов в Афганистан Архивная копия от 7 марта 2014 на Wayback Machine // LENTA.RU от 9 февраля 2009
19. НАТО и Казахстан подписали соглашение о транзите в Афганистан Архивная копия от 7 марта 2014 на Wayback Machine // «Коммерсант» от 27 января 2010
20. Киргизия разрешила НАТО наземный транзит грузов в Афганистан Архивная копия от 7 марта 2014 на Wayback Machine // РИА «Новости» от 23 мая 2012
21. НАТО и Узбекистан. Информационно-аналитический портал: <https://xn--80azer.xn--p1ai/ru/uzbekistan.html>
22. Солтүстік атлантикалық келісім ұйымы (НАТО) ресми сайты мәліметтері: НАТО - Отношения НАТО и Центральной Азии: введение
23. Еуропалық Одақ ЕО ресми сайты мәліметтері: sotrudnichestvo_evropeyskiy_soyuz_-_centralnaya_aziya.pdf (europa.eu)
24. Жаңа Еуропалық Одақтың Орталық Азиядағы тұрақты энергетиканы дамыту жобасының ресми сайты: https://www.eeas.europa.eu/delegations/kazakhstan/european-union%E2%80%99s-new-project-boost-sustainable-energy-central-asia_en?s=222.
25. Жобаның ресми сайты, Орталық Азиядан келген журналистер Нидерландыда жаңартылатын энергия саласындағы еуропалық тәжірибені зерттегені жөнінде деректер: <https://wecoop.eu/ru/journalists-learnt-european-experience-on-re/>.

УДК32.327

КОРЕЙСКАЯ ДИАСПОРА НА ДАЛЬНЕМ ВОСТОКЕ РОССИИ: ИСТОРИЯ ПЕРЕСЕЛЕНИЯ И ВКЛАД КОРЕЙЦЕВ В РАЗВИТИЕ РЕГИОНА

Байтеленова Айнур Тулеповна

baitelenovaa@gmail.com

Студентка факультета международных отношений

ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан

Научный руководитель - К.И. Кобландин

Понятие диаспоры впервые появилось в 50-60-х годах XX века и сегодня она представляет собой этнические и религиозные группы, разбросанные по всему миру, считаются меньшинствами в различных культурных средах. Диаспора стремится сохранить свою культуру, традиции и язык, часто оказывают политическое и социальное влияние как на родине, так и в странах, где они проживают, помогая своим соотечественникам в эмиграционных вопросах и обеспечивая поддержку.

Корейская диаспора представляет собой общность корейцев, проживающих за пределами их исторической родины – Корейского полуострова. Это крупная этническая группа, которая разбросана по всему миру и сохраняет свою культуру, традиции и язык вне границ Южной и Северной Кореи. Корейская диаспора возникла в результате различных исторических событий, таких как войны, колонизация, экономические миграции и политические перемены. Она включает в себя корейцев, проживающих как в соседних странах (например, в Китае, Японии, России), так и в более отдаленных регионах (США, Канада, Европа, Латинская Америка и др.).

В целом, переселение корейской диаспоры на Дальний Восток представляет собой феномен, оказавший значительное влияние на историю, культуру и социальное развитие этого региона. Важную роль сыграли и политические события в регионе, такие как японо-китайская война и японо-корейская колонизация, которые вынудили многих корейцев покинуть свою родину и освоиться на Дальнем Востоке [1].